

CANT QUART

LO PIRINEU

LO PIRINEU

D' or verge es feta la real carroça,
d' argent, perles y vori ramejada;
set genis en set anys l' han fabricada
dins un palau de fades d' Orient;
al florejar les pirenayques cimes
sa roda de set raigs vola lleugera,
en l' herba y neu sense deixar rodera,
com lo carro del sol pe'l firmament.

Desde 'l palau alabastrí devallan
del Pla Guillem á les collades Verdes
y de Rojá les árides esquerdes,
que 'l granat enriqueix, fugen volant.
Deixan, anella del Pirene altívol,
la aturonada Costabona enrera,
que solda 'l Canigó á la cordillera
com á cadena aurífica un brillant.

Com jardinera, la vall d' Eyne 'ls mostra,
al vèurels serrejar per la montanya,
la faldada de flors que á la Cerdanya
aboca al náixer cada jorn d' abril;
y ab mots d' amor distretes ses orelles,
indignes son d' ohir vostra canturia,
¡oh serafins! que en aquella hora, en Nuria
bastíau per la Verge un camaril.

¿Per què t' amagas, Camprodon fresquívol,
violeta del bosch en ta ribera?
¿en ton sojorn d' eterna primavera
no vols que sentin tos suaus olors?
Ribas, y tu, pastora del Pirene
que en lo Freser vens á mirar ta cara,
¿no vols que vejan ta hermosura encara?
poncelles, ja us veurán quant siau flors.

De puig en puig pe'l Coll de Finestrelles
s' enfilan de Puigmal á l' alta cima;
tota la terra que 'l meu cor estima
desde ací 's veu en serres onejar:
Olot y Vich, Ampurias y Girona,
y allá, en lo cor de l' espanyola Marca,
lo Montserrat, de quatre pals com barca
que d' Orient la Perla 'ns ve á portar.

Un gran arbre ajagut es lo Pirene
que mira ses brancades poderoses
esbadiarse de Valencia á Rosas,
entretreixirse ab serres y turons,
hont penja, com ses flors immustehibles,
les blanques caseríes y vilatges
y, més aprop del cel, los hermitatges,
que 'n semblan, allí dalt, los escalons.

Per la montanya d' hont lo Segre brolla
van á Tosas florit y al Pla d' Anyella,
hont troba flors la petonera abella,
regalècia balsámica l' anyell;
y, com jay que per nins se deixa vèncer,
á llur carroça d' or l' espatlla abaixa
l' Alp gegantí, que una pineda faixa
com cap de monjo un cercle de cabell.

Lo Clot de Moixeró^r verdós y ombrívol
de sos abets y pins entre les branques
los veu passar, com dues perdius blanques,
del estèril Cadí per lo crestall,
hont l' estrámpol isart per refrigeri
troba sols, ab lo líquen de l' altura,
les perles de l' aurora y l' aygua pura
de la font regalada del Cristall.

Es del Cadí la serralada enorme
 ciclòpich mur en forma de montanya,
 que serva 'l terraplè de la Cerdanya
 per hont lo Segre va enfondint son llit.
 Resclosa fora un temps d' estany amplíssim
 ahont, en llur fogosa juvenesa,
 aqueixos cims miravan la bellesa
 de son alt front avuy esblanquehit.

Avuy l' estany no hi es, y alta muralla
 d' un castell de titans es eixa serra,
 per escudar la catalana terra
 fet sobre 'l dors del Pirineu altiu.
 Noufonts, Carlit y Canigó y Maranges
 son ses quatre ciclòpiques torrelles
 y son eixos turons ses sentinelles
 hont encara les àligues fan niu.

Lo vell Puigmal d' espatlla rabaçada
 es l' *arx* d' aqueixa altiva fortalesa,
 que en setcents anys lo sarrahí no ha presa,
 fenthi bocins la llança fulgurant.
 Prop d' hont Cadí ab lo Cadinell² encaixa
 s' alça 'l doble turó de Pedraforca;
 es del castell l' inderrocable forca,
 feta, si cal, á mida d' un gegant.

Atravessant lo Sícoris aurífer,
 la carroça 's desvía vers Saloria;
 la Seu d' Urgell, com página de gloria,
 lluheix en mitj d' un pla sedós y vert:
 per ferli de vinyetes argentines
 lo Valira y lo Segre se junyeixen
 y de verdor corones li teixeixen
 ab lo cel y la terra de concert.

Contempla 'l jove feixes y boscatges
 y darrera 'ls pradells de la Regina,
 una esmeragda en forma de petxina,
 tota plena de perles y de flors:
 es la vall delitosa de Setúria;
 quant ab son bes primer l' alba la arrosa
 sembla l' àurea conquilla en que flayrosa
 del mar isqué la reyna dels amors.

Lo riu de Santa Magdalena ombrívol
 cap á Occident la Fada ribereja,
 passant pe'l bosch, perque Gentil no veja
 de Sant Joan del Herm los hermitans.
 De cim en cim va de Rubió á Pentina,
 y, sota Bresca en Collegats, li ensenya
 la rica Argentería que en la penya
 pará algun geni ab enciseres mans.

Cortinatges de tosca y brodadures,
 cascades d' argent fos en l' ayre preses,
 garlandes d' eura en ríchs calats suspeses,
 d' alguna fada finestró diví,
 de lliri d' aygua y de roser poncelles,
 com ulls closos de vèrgens que hi somían,
 tot hi es blanch, com los coloms que hi nfan,
 papallones gentils d' aquell jardí.

Volant als cingles de Monsèn, li ensenya
 les cascades bellíssimes de Gerri,
 y en Cabdella, en Espot y Biciberri
 constelacions d' estanys d' atzur y vert:
 les tres valls de Pallars, que la calitja
 de boyrina ab son ròssech enmantella,
 li semblan solchs que gegantina rella
 á les tres branques del Noguera ha obert.

Li fa veure Bohí, eixa flor que 's bada
 d' un cáos de granit en les entranyes,
 y d' aqueix bosch de puigs, ombres estranyes,
 la Roca dels dos Homes Encantats 3;
 y, dant més brida á les esquerpes daynes,
 al cim de Neto malehit s' enfila,
 com qui, vistos los baixos de la vila,
 vol vèurela millor desde 'ls terrats.

LA MALEHIDA

(MALADETTA)

Vèusela aquí; mirau sa gegantina altura:
 se quedan Vignemale y Ossau á sa cintura,
 Puig d' Alba y la Forcada li arriban á genoll;
 al peu d' aqueix olímpich abet dé la montanya,
 son sálzers les Alberes, Carlit es una canya,
 lo Canigó un reboll.

Dels rius Garona y Éssera sa gran gelera es mare;
 Aran, Lys y Venasca podrian dirli pare,
 Montblanch y Dhawalgiri li poden dir germá;
 á continents més amples d' ossada serviria,
 al ángel, per tornársen al cel, de graderia,
 de trono á Jehová.

Un cedre es lo Pirene de portentosa alçada;
 com los aucells, los pobles fan niu en sa brancada,
 d' hont cap voltor de rasses desallotjarlos pot;
 quiscuna d' eixes serres, d' ahont la vida arranca
 son vol, d' aqueix superbo colós es una branca,
 ell es lo cap de brot.

Cabdill es d' eix exèrcit en orde de batalla,
 la torra que domina la coloçal muralla,
 entre eixes mil arestes del temple 'l campanar,
 lo Goliat d' eix rengle de filisteus deforme,
 d' aqueixos pits y braços l' altívol front enorme
 que 's veu de mar á mar.

Al bes del sol lluheixen son elm y sa coraça,
 l' un fet de neus eternes, l' altra d' un troç de glaça
 de dues hores d' ample, de quatre ò cinch de llarch;
 los núvols en sa espatlla son papallons que hi volan,
 y eix quadro, hont llums, tenebres y tinta y foch rodolan,
 té 'l firmament per march.

¡Qué altívola es sa calma+! ¡qué esplèndida sa roba!
 perque sia sa regia corona sempre nova
 argent li dona l' alba, lo sol son or més fi;
 besan son front, quedantshi per joyes, les estrelles,
 y á voltes diu que hi para, volant pe'l cel entre elles,
 son vol lo serafi.

Los catalans que hi muntan estiman més llur terra,
 vevent totes les serres vaçalles de llur serra,
 vevent totes les testes als peus de llur titá;

los estrangers que oviran de lluny eixa montanya,
 —Aquell gegant,—exclaman,—es un gegant d' Espanya,
 d' Espanya y catalá.—

Veu l' Ebro y lo Garona, Mediterrá y Atlántich,
 com eternal espectre sentint llur plor ò cántich,
 los pobles veu que arriban, los pobles que se 'n van;
 del Cid veu lo teatre derrera 'l blanch Moncayo,
 y ençá dels puigs d' Asturias, alt trono de Pelayo,
 la fossa de Roland.

Les áligues no 'l poden seguir en sa volada
 y á reposar s' aturan, si emprenen la pujada
 desde la soca als aspres cimáls dels Pirineus;
 los núvols, que voldrían volar fins á sa testa,
 si no 'ls hi puja l' ala de foch de la tempesta,
 s' ajauthen á sos peus.

Mes tot sovint hi muntan y torna sa corona
 nou Sináí feréstech ahont llampega y trona;
 lo torb arramba 'ls còdols que 'l gel li va partint,
 llançantlos al abisme com troços de la terra,
 mentres, fuet de flames, lo núvol á la serra
 ab llamps va percutint.

Aucells aquí no crien, ni flors les primaveres,
 los torbs son l' aucellada, ses flors son les geleres,
 ses flors que quant se badan cobreixen lo vessant;
 les gotes de rosada que 'n surten, son cascades
 que saltan per timberes y cingles esvarades,
 con feres udolant.

Damunt lo glaç negrejan granítiques arestes,
 com d' ones formidables esgarrafoses crestes,
 illots de roca dreta sortint de mars de gel;
 enmarletades torres d' una ciutat penjada,
 com son Pont de Mahoma^s damunt la nuvolada,
 en mitj de terra y cel.

¿Hi pujan los pedrayres ací en les hivernades,
 los penyalars granítichs á rompre á barrinades?
 los pedrayres que hi pujan ó baixan son los llamps,
 que 'ls llançan arrancantlos d' arrel y 'ls mitj-parteixen
 ab los pregons abismes y rius que los glateixen,
 parlantse ab trons y brams.

Ab tres d'aqueixes pedres fariás, Barcelona,
 la cúpula y lo frontis que espera per corona
 ta Seu, que ella mateixa corona es del teu front;

y ab totes les que en esta pedrera esteses jauhen,
 podrián d' una peça referse, si may cauhen,
 totes les Seus del món.

Bocins son de cinglera, son òssos de montanya,
 carreus del mur que allunya la França de l' Espanya,
 palets que cercarián los rabaçuts gegants
 si, envolts en rufagosa, maciça pedregada,
 l' Olimp prop de sa cima veyés altra vegada
 lluytar deus y titans.

¿Per què Deu entre abismes posá tanta grandesa?
 Per què velá de núvols la torra que 'l cel besa?
 Perque al baixar á terra tingués un mirador
 hont l' home, bo ó mal ángel sens ales, no hi fes nosa,
 quant á sos peus somía la terra com esposa
 lo somni del amor.

Mes per son Deu té sempre la terra alguna espina;
 en hábit pobre, vesta ab que pe'l món camina,
 un vespre á la cabanya trucava d' uns pastors;
 ni llet, ni pa, ni aygua, ni aculliment li daren,
 per tráurel de la pleta los goços li aquissaren,
 los goços lladradors.

Un rabadá, tan pobre que dorm á la serena,
 se lleva la samarra per abrigar sa esquena;
 donantli pa y llet dolça, li diu:—Menjau, beveu.—
 Quant obre á punta d' alba son hoste les parpelles,
 diu al pastor:—Tes cabres aclama y tes ovelles
 y fuig derrera meu.—

Fugí, y veyent al pobre davant desaparèixer,
 mira la serra, l' altra ramada no hi veu péixer:
 penyals son les ovelles, penyals los blanchs anyells,
 lo cabridet anyívol, lo boch, lo goç d' atura,
 y llurs pastors, que encara ne tenen la figura,
 penyals eran com ells.

Desde llavors, á vista del espectacle horrible,
 girant lo cap se senya lo passatger sensible,
 lo quadro al ensenyarli de lluny algun bover:
 la flor deixa aquells márgens, l' auCELL fuig d' aquell ayre,
 com en les mitj-diades d' estiu fuig lo dallayre
 de l' ombra del noguer.

Fugiu també vosaltres, pastors y excursionistes;
 com les visions è histories, aquí les flors son tristes,
 est hort de roses blanques cobreix un gran fossar,

dessota cada llosa de marbre un clot se bada,
 la neu es lo sudari ab que traydora fada
 vos vol amortallar.

A voltes dins ses coves de vidre sona y canta;
 lo viatger ou música suau sota sa planta;
 ¡ay d' ell! si no fa al cántich de la sirena 'l sort;
 lo pont de neu se trenca que amaga la gelera
 y es la clivella hont vèurela somía, una rodera
 del carro de la mort.

Mirau la cima excelsa tot allunyantne 'ls paços,
 mirau sa cara sense voler dormí' en sos braços;
 parany's amaga horribles ab plechs del seu vestit.
 De Neto, deu celtíber, es filla la deesa;
 però fugiu: sa nua bellesa, es la bellesa
 del ángel malehit.

Mes com sobre sepulcre desert herba florida,
 més alt que 'l dels abismes un Angel bell vos crida:
 es l' Angel de la patria, que guarda 'ls Pirineus;
 ab ses immenses ales cobreix la cordillera,
 ab l' una 'l promontori tocant de cap de Higuera
 y ab l' altra 'l cap de Creus.

¡Quíns crits més horrorosos degué llançar la terra
 infantant en ses joves anyades eixa serra!
 ¡qué jorns de pernabatre, qué nits de gemegar,
 per traure á la llum pura del sol eixes montanyes,
 del centre de sos cràters, del fons de ses entranyes,
 com ones de la mar!

Un jorn ab terratrèmol s' esbadellá sa escorça,
 resclosa d' hont al rómpres brollá ab tota sa força
 un riu d' aygues bullentes d' escumes de granit,
 que al bes gelat dels ayres se fixa en la tempesta,
 y 'l mar llançá, per ferlo més alt, damunt sa testa
 sos peixos y son llit.

Passaren anys, passaren centuríes de centuríes
 abans que s' abrigassen de terra y de boscuríes
 aqueixes ossamentes dels primitius gegants,
 abans que tingués molsa la penya, flors les prades,
 abans que les arbredes tinguessen aucellades,
 les aucellades cants.

Pe'l gel y rius oberta, prengué la cordillera
 agegantada forma de fulla de falguera;
 com solch sota l' arada quant cada vall s' obrí,

quant al amor y vida la plana fou desclosa,
 Deu coroná la cima més alta y grandiosa
 d' eix Guayta gegantí.

Y Espanya, que tenía ja un mar en cada espona,
 sols per breçarla y ferli murmuri al llit de l' ona,
 que per barrons té 'ls Picos d' Europa y lo Puigmal,
 per cobrecel sens núvol lo cel d' Andalusía,
 per ferli de custodi, tingué desde aquell dia
 un Angel al capçal.

Miraulo allí entre 'ls arbres alçar la noble testa,
 apar una boyrada sa vagarosa vesta;
 de blanques se confonen ses ales ab les neus,
 de gel es sa coraça, de llum sa cabellera
 que ab la del sol barreja, mentres bramant com fera
 lo torb juga á sos peus.

A sos genolls arrima la formidable llança
 que veuhen desde Iberia, que oviran desde França,
 semblant á la capçada d' un pi descomunal;
 quant la maneja, fentla llampeguejar en guerra,
 quant bat ponts y muralles, volant de serra en serra,
 s' hi aixeca 'l temporal.

Mes ara, desarmantlos, d' amor ab llaços dobles
 lligant va cada dia més fort eixos dos pobles:
 los que vehins son ara, demá serán germans;
 y com una cortina fent corre' eixa montanya,
 la gloriosa França, la heroyca y pía Espanya
 se donarán les mans.

Cego d' amor, Gentil no ovira l' Angel;
 sols veu de cap á cap l' enorme serra,
 de mar á mar l' esmeragdina terra,
 la volta de safir de pol á pol,
 al temps en que á les ones ponentines,
 que ab lo cel fan una mateixa faixa,
 rossoladiça entre les boyres baixa
 l' àurea carroça flamejant del sol.

Flordeneu de la seva mou les brides,
 y á Gentil amadíssim per complaure,
 de Pomero florit vola á Camsaure,
 serrejant sempre entre Viella y Lys,
 y anega la seva ànima en los dolços
 remors de rius, cascades y boscuries,
 de rossinyols entre suaus canturies
 y música y perfums de paradís.

¿ Què son los Pirineus? serpent deforme
 que, eixint encara de la mar d' Asturias,
 per beure l' aygua ahont se banya Ampurias,
 atravessa pe'l mitj un continent.
 Quant ja á la mar mediterránea arriba,
 al mirarla, potser, tan espantable,
 ab un colp de sa espasa formidable
 en dos lo mitj-parti l' Omnipotent.

Entre sos dos bocins, que 'l colp allunya,
 vers França l' un si l' altre vers Castella,
 verda, soliuu, agraciada y bella
 obre son sí florit la vall d' Aran.
 Atrets per sa verdor fresca y gemada,
 los dos enamorats sovint s' hi giran;
 mes prompte ses belleses no s' oviran,
 puix l' ombra de la nit los va abrigant.

Vora 'ls turons de Montoliu y d' Orla
 s' obre 'l Pla de Beret á ses mirades,
 llibre format de dues serralades
 que té lo Pirineu per faristol;
 ses lletres son congestes argentines,
 y dos rius que bessons s' hi despedeixen
 distints realms á regar parteixen,
 l' un vers hont naix, l' altre ahont mor lo sol.

Ella segueix les aygues del Noguera,
 bellugadíc espill de les estrelles,
 enmirallantse, tot volant, entre elles
 al costat de son jove cavaller;
 mes prompte de la riba que s' enfonza
 surt y faldeja 'ls cingles de la esquerra,
 per mostrar á Gentil l' aguda serra
 que du en son front la creu de Sant Vallier 6.

Coflens è Isil li ensenyan ses boscuries,
 sos verts pletius, farigolars y prades,
 sos llachs Aubé, vall d' Arce ses cascades,
 cabellera de cingles y turons,
 torrents que desde 'ls núvols á la terra
 per escala d' abismes se rebaten
 al córrech pregoníssim hont se baten
 ab l' esperit del gorch á tomballons.

A la tebia claror de la celistia
 la lluna uneix la seva blanquinosa,
 plujim de fulles d' argentina rosa
 que 'l puig copça ab la falda de sa vall:
 s' abrigan les pinedes adormides
 ab aquell vel de calitjosa glaça,
 y ab aquells raigs del llach en l' ampla taça
 juga del riu 'l arruixador cristall.

Vessántsel d' un al altre ab dolç murmuri
 los tres llachs de Tristany son més hermosos,
 Puig d' Alba y Fontargent més blanquinosos
 ab llur brial de neu que may se fon.
 Les valls d' Ordino y d' Incles son més plenes
 d' armoníes, de somnis y misteri
 als raigs que hi deixa ploure l' hemisferi,
 ala serena de qui cova 'l món.

Contornejant la Coma d' Or herbosa,
 segueixen la riera de Font Viva,
 per una branca de sa verda riba
 escalant la montanya de Carlit.
 Quaranta estanys blavosos lo coronan,
 quaranta estanys de virginal puresa;
 en quiscun d' ells ab tota llur bellesa
 se miran tots los astres de la nit.

Sota sos peus alats estrelles veuen
 passar, damunt sos fronts y entre les branques
 dels negrosos abets, com perles blanques
 que fugen á ruixades pe'l cel pur;
 y reflectint lo firmament en l' aygua,
 al vorejar los dos ses clares ones,
 entre boyrines y celistia á estones
 creuen seguir los astres per l' atzur.

Com áliga real que 'l vol abaixa,
 declina 'l carro d' or á la Bullosa,
 en prat esmeragdí rúbrica hermosa,
 xifra d' argent brodada en vert domás;
 y d' aquell riu la cinta anguilejanta
 al peu del Canigó les daynes guía,
 hont ja la Goja 'l seu gojat voldría,
 tement que un altre amor no li robás.

Lo pastor, que á sos passos se deixonda,
 obrint mitj somnioses les parpelles,
 creu que baixan del cel dues estrelles
 per qui en la terra algun amor somriu;
 les estrelles, que desde l' hemisferi
 aguaytan, creuhen veure ab sa coloma
 un colomí d' immaculada ploma
 que al cim d' un campanar vola á fer niu.

